

Opptak til fagskoleutdanning på
grunnlag av realkompetanse
Veiledning

Opptak til fagskoleutdanning på grunnlag av realkompetanse

Veiledning

Forfattere: Camilla Alfisen, Randi Storli

Innhold

---

1. Innledning	4
2. Begreper, rettsgrunnlag og prinsipper	5
2.1 Sentrale begreper	5
2.2 Rettsgrunnlag	6
2.3 Innspill fra Europa	7
3. Opptaksprosessen	8
3.1 Prosess	8
3.2 Roller – hvem gjør hva	9
3.3 Informasjon og veiledning	10
3.4 Dokumentasjon	10
3.5 Søknadsbehandling	11
3.6 Vurdering	12
3.7 Vedtak	12
3.8 Klagebehandling	13
3.9 Evaluering og kvalitetsarbeid	13
4. Metoder for vurdering	14
4.1 Vurdering basert på skriftlig dokumentasjon	14
4.2 Vurdering basert på muntlige framstillinger	15
4.3 Vurdering basert på praksis	15
5. Eksempler på verktøy til bruk i prosessen	16
6. Beskrivelser fra praksisfeltet	17
6.1 Innledende veiledning avklarer veien videre	17
6.2 Autorisasjon og realkompetanseopptak	17
6.3 Trygghet i vurderinger, skriftlig innstilling om vedtak	17
6.4 Søknadsbehandling via Vigo	17
6.5 Vurderingskomité	18
6.6 Kunnskap om bransjen gir gode realkompetansevurderinger	18
6.7 Vurderingskriterier i en fagskole som ikke bygger på yrkesfag	18
6.8 Søkekurs	18
7. Utfyllende lesing	19

1. Innledning

Retten til å kunne bruke realkompetanse som grunnlag for opptak og fritak i fagskoleutdanning er nedfelt i henholdsvis lov og forskrift om fagskoleutdanning. Realkompetansevurdering ved opptak og fritak er to adskilte vurderinger. Denne veiledningen handler om realkompetansevurdering brukt ved opptak til fagskoleutdanninger.

Målgruppen for veiledningen er ansatte ved fagskoler som er involvert i vurdering av realkompetanse som grunnlag for opptak. Veiledningen er blitt til i samarbeid med representanter for fagskoler i Norge og NOKUT og kan fungere som en sjekklister for institusjonenes egne retningslinjer og praksis.

Det er en målsetning med veiledningen at den kan

- bidra til mer kunnskap om realkompetansevurdering ved opptak
- brukes som en felles referanse for realkompetansevurdering ved opptak i alle fagskolene
- bidra til mer enhetlig vurdering av realkompetanse ved opptak i fagskolene

Veiledningen beskriver generelle prosesser for vurdering av realkompetanse ved opptak, og presenterer metoder og verktøy institusjonene kan bruke. Veiledningen inneholder også noen beskrivelser av praksis.

Veiledningen er utarbeidet i tråd med europeiske prinsipper for realkompetansevurdering, slik de er presentert i *European Guidelines for validating non-formal and informal learning* fra 2009.¹

---

¹ CEDEFOP (2009): European guidelines for validating non-formal and informal learning. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009 <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/5059.aspx>

---

2. Begreper, rettsgrunnlag og prinsipper

2.1 Sentrale begreper

Realkompetanse

Realkompetanse er all kompetanse som er tilegnet gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring;² det vil si alle kunnskaper og ferdigheter en person har tilegnet seg gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter eller på annen måte.³

Formell kompetanse er kunnskaper og ferdigheter en person har tilegnet seg gjennom det formelle utdanningssystemet; det vil si hos utdanningstilbydere regulert av opplæringslova, lov om fagskoler eller lov om universiteter og høyskoler, eventuelt utenlandsk utdanning. *Ikke-formell kompetanse* er resultatet av *organisert* læring som har funnet sted på ikke-formelle læringsarenaer. Opplæringen dokumenteres gjerne med kursbevis. *Uformell kompetanse* er resultatet av ikke-organisert læring som har funnet sted utenfor det formelle systemet. Uformell kompetanse er ofte ikke dokumentert.

For søkere med utenlandsk utdanning er det viktig at man i tillegg til å vurdere formell utdanning eller realkompetanse, også forsikrer seg om at språkferdighetene er på et nivå som gjør det mulig for dem å gjennomføre utdanningen ved den aktuelle fagskolen.

Definisjonen av realkompetanse bygger på erkjennelsen av at læring skjer i mange sammenhenger og på mange ulike arenaer, og at det er mulig å oppnå kompetanse som er *likeverdig* og på nivå med kompetanse oppnådd innenfor det formelle utdanningssystemet, også på andre læringsarenaer.

Realkompetansevurdering

I en realkompetansevurdering vil en persons kompetanse måles opp mot gitte kriterier. I denne sammenheng skal kompetansen måles opp mot opptakskravet til en fagskoleutdanning.

Realkompetansevurderingen skal sikre at søkeren har kompetanse likeverdig med kompetansen til dem som tas opp til fagskolen på formelt utdanningsgrunnlag. I følge NOKUTs retningslinjer⁴ skal det fremgå hvilke formelle faglige krav fra videregående opplæring realkompetansen skal måles opp mot.

Realkompetansevurderingen baserer seg på dokumentasjon av søkerens realkompetanse. Dokumentasjonsform og vurderingsmetoder kan variere med den enkelte søker og hvilken utdanning opptaket gjelder.

Dokumentasjon av kompetanse

Dokumentasjon forklares her som konkrete og synlige uttrykk for søkers kompetanse. Dokumentasjonen kan ha form av

- kursbevis, sertifikater og arbeidsattester fra ikke-formelle utdanningstilbydere eller arbeidsgivere
- egenproduserte tekster, produkter eller arbeider
- muntlige framstillinger/presentasjoner
- praktiske øvelser
- portfolio med ulike uttrykk/ulike medier
- tester

---

² Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), vedlegg 2, tabell 1: <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf>

³ www.vox.no/realkompetanse

⁴ NOKUTs retningslinjer for fagskolene vil bli erstattet av ny tilsynsforordning, når den er vedtatt.

Generelt opptakskrav

En fagskoleutdanning bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse.⁵ I Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk plasseres læringsutbyttet etter fullført videregående opplæring på nivå 4. Realkompetansen til en som søker opptak til en fagskoleutdanning, skal derfor være likeverdig med det fastsatte læringsutbyttet for nivå 4 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.⁶ At realkompetansen er likeverdig, betyr både at den skal være på nivå 4, og at søkeren har oppnådd et læringsutbytte som faglig sett er likeverdig med læringsutbyttet søkere med formelt opptakskrav har.

2.2 Rettsgrunnlag

I lov om fagskoleutdanning (fagskoleloven)⁷ fra 2003, senere revidert i 2007, brukes begrepet realkompetanse i beskrivelsen av fagskoleutdanningens inngangsnivå:

«Med fagskoleutdanning menes yrkesrettede utdanninger som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse.»⁸

I loven fastsettes videre at

«tilbyder skal ha forskrifter som inneholder krav til formell utdanning eller realkompetanse.»⁹

I forskrift om kvalitetssikring i høyere utdanning og fagskoleutdanning, under merknader til de enkelte paragrafer, kapittel 5, fremgår det at:

«Utdanninger i fag/fagområde som på videregående opplæringsnivå ender med fag- eller svennebrev eller yrkeskompetanse, skal på fagskolenivå bygge på fag- eller svennebrevet, yrkeskompetansen eller tilsvarende realkompetanse. Fagskoleutdanninger som ikke bygger på, eller er en videreføring av, studieretning/utdanningsprogram i videregående opplæring (utdanninger innen fagområder som ikke er i videregående opplæring) skal i sitt opplegg og gjennomføring bygge på den generelle kompetanse og modenhet disse studentene har fra videregående opplæring.»¹⁰

I NOKUTs retningslinjer for fagskolene¹¹ står det at fagskolens reglement for studentenes rettigheter skal dekke hvordan vurdering av realkompetanse for opptak gjennomføres, og hvem som fatter vedtak. Det skal videre klart fremgå opp mot hvilke faglige krav realkompetansevurderingen foretas, samt at søkere som ønsker å bli realkompetansevurdert, må ha en alder som er minst normalalder for fullført, aktuell videregående opplæring. Retningslinjene sier videre at det i vurderingen kan legges inn en test som er innrettet på å teste aktuelle kvalifikasjoner som ordinære søkere har ervervet i videregående opplæring (skole eller lære).

Denne veiledningen handler om realkompetansevurdering som fagskolen selv kan gjennomføre, opp mot egne kriterier for opptak på nivå 4 i NKR.

Enkeltvedtak

Vedtak gitt etter vurdering av opptak basert på dokumentasjon av realkompetanse er enkeltvedtak, og saksbehandlingen er underlagt forvaltningsloven.¹²

⁵ Lov om fagskoleutdanning, § 1 Formål og virkeområde

⁶ Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), kapittel 5.3: <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf>

⁷ Lov om fagskoleutdanning: <http://www.lovdata.no/all/hl-20030620-056.html#1>

⁸ Lov om fagskoleutdanning, § 1 Formål og virkeområde

⁹ Lov om fagskoleutdanning, § 4 Studentenes rettigheter

¹⁰ Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning

<http://www.lovdata.no/cgi-wift/lides?doc=/st/sf-20100201-0096.html>

¹¹ Retningslinjer for kvalitetssikring og godkjenning etter lov om fagskoleutdanning.

http://www.nokut.no/Documents/NOKUT/Artikkelbibliotek/Norsk_utdanning/Fagskoler/Retningslinjer%20for%20kvalitetssikring%20og%20godkjenning%20etter%20lov%20om%20fagskoleutdanning.pdf

¹² Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker: <http://www.lovdata.no/all/hl-19670210-000.html>

2.3 Innspill fra Europa

I den europeiske veiledningen om realkompetansevurdering er det trukket fram noen felles prinsipper for en kvalitetssikret og pålitelig prosess.¹³ Prinsippene er i tråd med NOKUTs krav om lik og upartisk behandling av studentene.

Det kan være nyttig å tenke gjennom noen av de ulike elementene i forbindelse med etablering av nye rutiner. Noen stikkord er at prosesser knyttet til realkompetansevurdering bør være:

- *etterprøvbare*; vil resultatet av prosessen bli det samme hvis den ble gjentatt under samme forutsetninger?
- *gyldige*; er kompetansen som blir vurdert den kompetansen som det faktisk er relevant å vurdere?
- *sikre*; er søkers rettigheter ivaretatt på en god måte i prosessen?
- *basert på definerte kriterier*; er grunnlaget for vurderingen og vurderingskriteriene tydelig beskrevet på forhånd?
- *åpne*; er alle trinn i prosessen forståelige og tilgjengelige for brukerne?
- *tilpasset formålet*; er prosessen tilrettelagt den enkelte, slik at den fungerer som forventet?
- *ressursfornuftige/kosteffektive*; er ressursbruken tilpasset utbyttet?

EUs Råd vedtok i 2012 en rekommandasjon¹⁴ om at medlemslandene innen 2018 skal ha på plass nasjonale systemer for realkompetansevurdering. Den gir en rekke anbefalinger om hva disse systemene bør omfatte. God informasjon, dokumentasjon og kvalitetssikring for å sikre troverdighet er viktige stikkord. Landenes arbeid med Rådsrekommandasjonen følges opp i EQF Advisory Group, den rådgivende gruppen for oppfølging av arbeidet med Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket, der Norge deltar.

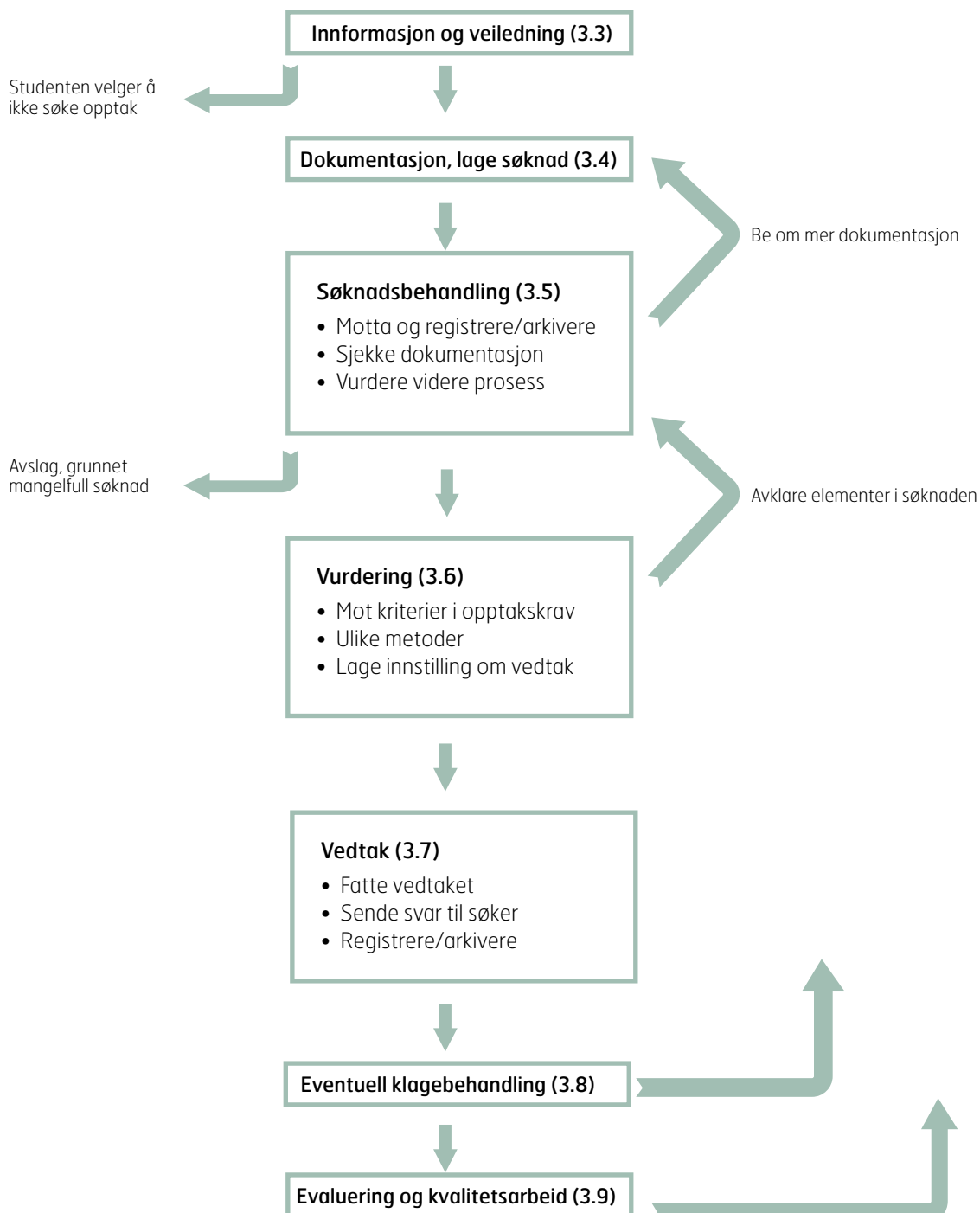
¹³ CEDEFOP (2009): European guidelines for validating non-formal and informal learning. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009 Kapittel 6.1 og vedlegg 6, tabell 4

¹⁴ Official Journal of the European Union (2013): COUNCIL RECOMMENDATION of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:EN:PDF>

3. Opptaksprosessen

3.1 Prosess

Et av målene med veiledningen er å bidra til mer enhetlig vurdering av realkompetanse ved opptak. Men det må understrekes at hver søknad er individuell og vil medføre individuell saksbehandling. Figuren under beskriver en generell prosess. Hvert ledd blir omtalt i kapitlene 3.3 –3.9.

3.2 Roller – hvem gjør hva

I en realkompetansevurderingsprosess deltar både søker, administrativt og faglig personale. Institusjonen må avklare hvilke oppgaver som ligger til hvem. Faglig og administrativt personale har ulike roller og ansvar, og det er derfor viktig at de samarbeider og samhandler.

Oversiktene nedenfor beskriver oppgaver som kan være aktuelle i ulike stadier i prosessen for søker, administrativt personale og faglig personale. Dette er en generell oversikt som kan brukes som en sjekklister i forbindelse med utforming av egne rutiner i de enkelte institusjoner. Hvilke aktører som gjennomfører de ulike oppgavene, kan variere fra fag til fag, og fra institusjon til institusjon.

Søker	Administrativt personale	Faglig personale
Informasjon og veiledning		
<ul style="list-style-type: none"> • innhente relevant informasjon og veiledning 	<ul style="list-style-type: none"> • gi informasjon om prosedyrer og krav til dokumentasjon • veilede i søkeprosessen 	<ul style="list-style-type: none"> • gi veiledning om faglige krav til opptak
Dokumentasjon		
<ul style="list-style-type: none"> • samle /utarbeide dokumentasjon og sende/levere søknad 	<ul style="list-style-type: none"> • gi informasjon og veiledning 	<ul style="list-style-type: none"> • avklare krav til dokumentasjon • eventuelt lage oppgave eller test til søker • eventuelt bistå søker med faglig veiledning
Søknadsbehandling		
<ul style="list-style-type: none"> • være tilgjengelig, hvis behov for justering av innsendt søknad 	<ul style="list-style-type: none"> • motta søknad med dokumentasjon • etterspørre ytterligere dokumentasjon, hvis nødvendig • formidle samlet dokumentasjon til fagpersonene som skal foreta vurderingen 	<ul style="list-style-type: none"> • motta søknad med dokumentasjon fra administrasjonen • lage eventuelle tydeligere bestillinger om mer/annen dokumentasjon
Vurdering		
<ul style="list-style-type: none"> • være tilgjengelig for eventuelt intervju eller andre former for dialog 	<ul style="list-style-type: none"> • samarbeide med faglig personale om tilrettelegging av vurderingen 	<ul style="list-style-type: none"> • vurdere søknaden i henhold til faglige kriterier • lage faglig grunnlag for vedtak, med anbefaling
Vedtak		
<ul style="list-style-type: none"> • motta skriftlig melding om vedtaket, og informasjon om klagerett 	<ul style="list-style-type: none"> • motta anbefaling og foreta vedtak • saksbehandle vedtaket 	
Klage		
<ul style="list-style-type: none"> • eventuell klage innen frist 	<ul style="list-style-type: none"> • saksbehandle klagen og eventuelt sende den videre til klagenemd 	<ul style="list-style-type: none"> • bistå i klagebehandling
Intern evaluering		
<ul style="list-style-type: none"> • eventuelt evaluere prosessen 	<ul style="list-style-type: none"> • eventuelt be søker om å evaluere prosessen • evaluere og endre praksis, hvis behov 	<ul style="list-style-type: none"> • evaluere og endre praksis, hvis behov

3.3 Informasjon og veiledning

I en innledende kontakt mellom søkeren og fagskolen er det viktig å avklare om søker har funnet riktig fagskoleutdanning. Hensikten med informasjon og veiledning er å gjøre søker i stand til å:

- gjøre et kvalifisert valg om hun/han skal søke opptak eller ikke
- ferdigstille en søknad, med relevant dokumentasjon

Viktige elementer kan være:

- åpne og tilgjengelige prosedyrer og retningslinjer for realkompetansevurdering ved opptak
- tidlig veiledning for å avklare om søker har funnet rett fagskoleutdanning
- god dialog mellom skolen og søker i søkeprosessen
- eventuell tilgang til veiledning i søkeprosessen
- tydelige opptakskrav
- tydelige krav til dokumentasjon
- søknadsskjema
- eventuelle tidsfrister for en søknad og tidsramme for søknadsbehandling
- konsekvenser knyttet til et slikt opptak; for eksempel krav til sertifiseringer eller autorisasjoner¹⁵
- eventuelle verktøy for dokumentasjon av kompetanse, for eksempel kartleggingsverktøy, opptaksprøver og oppgavetekster

3.4 Dokumentasjon

Vedlagt søknaden om opptak må det følge dokumentasjon på søkers kompetanse. Eksempler på dokumentasjonen er omtalt i kapittel 2.1.

Uansett hvilken form dokumentasjonen har, er det hva søkeren har lært, forstår og kan som skal vurderes. For eksempel: et kursbevis kan beskrive innholdet i kurset, men sier ikke nødvendigvis noe om hva søkeren faktisk kan.

Dokumentasjonen skal gi et bilde av den kompetansen søkeren innehar. Det skal ikke stilles strengere krav til realkompetansesøkere enn til søkere med formelt opptaksgrunnlag.

Retningslinjer for hva dokumentasjonen bør inneholde

For å få mest mulig likeverdig praksis kan institusjonene utarbeide retningslinjer for hvilke krav som stilles til dokumentasjon. Retningslinjene bør tydeliggjøre at dokumentasjonen må vise at søkeren har kompetanse som

- er på riktig nivå, tilsvarende nivå 4 i NKR¹⁶
- er relevant for utdanningen vedkommende søker opptak til
- har tilstrekkelig omfang, fordypning og/eller faglig bredde

¹⁵ Innen for eksempel helsefag vil en som har fullført fagskoleutdanning, men ikke har fagbrev som helsefagarbeider, ikke få autorisasjon som helsefagarbeider. Fullført fagskoleutdanning gir ikke autorisasjon som helsefagarbeider selv om utdanningen er på et høyere nivå.

¹⁶ Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), kapittel 5.3: <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf>

Retningslinjer kan også ha krav om

- hvordan kompetanse fra arbeidslivet/frivillig sektor skal beskrives (f.eks. beskrivelse av oppgaver, hvor lang tid vedkommende har jobbet med de aktuelle oppgavene, og hva vedkommende har lært av det)
- hva som kreves for at dokumentasjonen skal være gyldig (f.eks. påskrift av søkerens navn eller bekreftelse fra arbeidsgiver, leder for organisasjonen eller kursansvarlig)
- hva et kursbevis av ikke-formell art skal inneholde (f.eks. beskrivelse av innhold, omfang og læringsutbytte, underskrift fra kurstilbyder)

Søkers arbeid med dokumentasjon

Hvis søker mangler dokumentasjon helt eller delvis, kan dokumentasjonen utformes gjennom en prosess. Fagskolen kan be om at søkeren besvarer skriftlige oppgaver, gir en presentasjon eller deltar i faglige samtaler.

Fagskolen kan også arrangere søkekurs der potensielle søkere kan få informasjon om skolens kvalifiseringskrav og veiledning i å dokumentere egne kvalifikasjoner. Søkeren kan få veiledning i å utarbeide sin egen dokumentasjon av realkompetanse, og søkere kan bli kjent med skolens fysiske og faglige miljø. Dette kan bli en lærende prosess der den enkelte søker blir bevisst egen kompetanse og får synliggjort den. Deltakerne på kurset kan støtte hverandre i arbeidet med å skrive, lage presentasjoner eller forberede muntlige framstillinger.

3.5 Søknadsbehandling

Den administrative behandlingen av søknader om opptak på grunnlag av realkompetanse foregår etter samme rutiner som vanlige opptakssøknader. I det følgende avsnittet beskrives enkelte trinn som kan være spesielt utfordrende i behandlingen av slike søknader

Innhenting av tilstrekkelig dokumentasjon

Søkeren må selv dokumentere tilstrekkelig, relevant realkompetanse til grunnlag for vurdering av opptak. Det er vanligvis en administrativ oppgave å følge opp søknaden og påse at den inneholder relevant og tilstrekkelig dokumentasjon. Jo bedre oppfølging søkeren får i denne fasen av prosessen, jo større sannsynlighet er det for at søkers kompetanse synliggjøres godt nok og at opptaksvurderingen gjennomføres på en god måte.

Realkompetanse kan også dokumenteres i form av en samtale eller et mer formelt intervju. Se mer om samtale/intervju i kapittel 4.2.

Samspill mellom administrativt og faglig personale

Realkompetansesøknader forutsetter et godt samarbeid mellom administrativt og faglig personale for å avklare når det er innhentet nok og relevant dokumentasjon. Det kan være aktuelt å komplettere søknaden med

- videre utdyping av dokumentasjonen som er levert
- andre typer dokumentasjon enn det som er levert
- ytterligere dialog med søker

Noen ganger kan det være en faglig ansatt som tar kontakt direkte med søker, andre ganger kan det være mest hensiktsmessig at administrasjonen tar kontakt.

Eventuell avbrutt søknadsprosess

Hvis søker ikke leverer etterspurt dokumentasjon, kan administrasjonen foreta en første vurdering. Administrasjonen kan:

- vedta avslag, som kan begrunnes i at dokumentasjonen ikke oppfyller krav.
- stille søknaden i bero, som kan begrunnes med at det foreløpig ikke er kommet inn tilstrekkelig dokumentasjon.

Institusjonen kan lage interne rutiner for avbrutt søknadsprosess.

3.6 Vurdering

Når fagskolen finner at søknaden er godt nok dokumentert, gjerne som følge av samarbeidet nevnt over, vil den vurderes av faglig personale. Ulike metoder for vurdering er omtalt i kapittel 4.

Kriterier for vurdering

Realkompetansen vurderes opp mot kriterier for opptak til fagskolen. Kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse på nivå 4 i NKR¹⁷ er generelle opptakskriterier. Realkompetansen må være relevant for læringsutbyttet i det utdanningsprogrammet i videregående opplæring som er det formelle opptakskravet. Fagskoler som tilbyr utdanninger som ikke bygger på utdanningsprogram i videregående opplæring, bør sette opp kriterier som baserer seg på forventet generell kompetanse og faglig modenhet tilsvarende nivå 4 i NKR.

Tilbydere av beslektede utdanninger kan utvikle felles standarder eller kriterier for hva som er likeverdig realkompetanse, basert på bransjemessig egenart. Se eksempel 6.7.

Følgende generelle kriterier er gjennomgående:

- Er krav til faglig dybde og bredde ivaretatt?
- Kan kompetansen vurderes som likeverdig selv om den ikke er identisk?
- En helhetsvurdering; er søker tilstrekkelig kompetent til å begynne utdanningen?

Likeverdighet

Det kan være utfordrende å vurdere i hvilken grad kompetanse fra ikke-formelle og uformelle arenaer tilsvarer eller er likeverdig med kompetanse fra formelle arenaer. Vurdering av realkompetanse handler ofte om å vurdere kompetanse som *likeverdig*, ikke nødvendigvis som lik. Det bør legges til grunn at ulike kompetanser kan erstatte hverandre og gi samme læringsutbytte totalt sett, selv om de ikke er like og oppnådd på samme måte. Fagmiljøer internt eller i samarbeid med andre fagskoler innen samme fag, bør drøfte hva som kan være likeverdig. Et faglig skjønn og en helhetsvurdering vil alltid måtte legges til grunn for vurdering av opptak basert på realkompetanse.

3.7 Vedtak

Den faglige vurderingen av søknaden danner grunnlag for vedtak. Videre saksbehandling følger interne rutiner for enkeltvedtak og svar til søkeren, med eventuell opplysning om adgang til å klage. To punkter vektlegges her.

¹⁷ Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), kapittel 5.3: <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf>

Registrering av resultat

Søknader og vedtak kan registreres som egen kategori i fagskolens elektroniske post- og arkivsystemer for eventuell senere telling og analyse.

Avslag

Hvis søknaden om opptak blir avslått, skal den begrunnes.¹⁸ Begrunnelsen kan utformes slik at søker kommer videre i sin kompetanseutvikling, for eksempel finner et annet utdanningstilbud. Søker kan også gis informasjon om mangler i søknaden, slik at vedkommende kan opparbeide den kompetansen som trengs for å søke på ny ved en senere anledning.

3.8 Klagebehandling

Klager ved opptaksvurdering skal følge samme rutiner som andre klager på enkeltvedtak. Her er det viktig at fagskolene er tydelige på om søker kan klage på den faglige vurderingen, eller bare saksbehandlingen.

3.9 Evaluering og kvalitetsarbeid

Intern evaluering er viktig i fagskolens kvalitetsarbeid. Det bør være fastsatt rutiner og prosedyrer for hvordan evalueringen skal foregå, og hvem som har ansvar for å følge opp eventuelle svakheter som avdekkes.

Faglige møteplasser

Det kan legges til rette for nettverk og møteplasser internt og eksternt for å evaluere og drøfte ulike vurderingsutfordringer. Temaer kan være:

- Tydeliggjøring av opptakskriterier
- Hva er god dokumentasjon
- Metoder for å beskrive kompetanse
- Metoder for vurdering av søkerens kompetanse
- Vurdering av likeverdighet opp mot opptakskriterier
- Vurderingspraksis, drøfting av aktuelle søknader
- Klager
- Drøfting av minstekrav - hva er godt nok?

---

¹⁸ Forvaltningsloven, kap V, §§ 25 og 26

---

4. Metoder for vurdering

Vurdering av realkompetanse som grunnlag for opptak er en prosess der vurderingsmetodene kan variere fra fagområde til fagområde. Denne veiledningen presenterer kort ulike metoder for vurdering. Disse metodene kan brukes hver for seg eller i ulike kombinasjoner, avhengig av hvilken utdanning det gjelder, og hva slags kompetanse som er aktuell å vurdere. En veksling mellom flere metoder bidrar til å få fram mer av søkerens samlede kompetanse.

Felles for alle metodene beskrevet under, er at de bør resultere i en *skriftlig anbefaling* fra fagpersonen(e), slik at anbefalingen kan danne grunnlag for et vedtak. Se også kapittel 3.7 om vedtak.

Nedenfor følger en kort presentasjon av noen metoder.

4.1 Vurdering basert på skriftlig dokumentasjon

Skriftlig dokumentasjon er mest kjent og mest brukt som grunnlag for vurdering. Kompetanse som i utgangspunktet ikke er skriftlig dokumentert, kan være vanskeligere å vurdere. Men med bevisstgjøring av taus kunnskap og tydelige kriterier for hva som skal vurderes, kan mye skriftliggjøres. Nedenfor følger fire eksempler på vurdering av skriftlig dokumentasjon. Se også kapittel 3.4 om søkers arbeid med dokumentasjon.

Portfolio/mappe

Vurderingen baserer seg på en samling av søkerens dokumenter og produkter, som samlet presenterer et bredt spekter av hans/hennes kompetanse.

Personlig brev

Søker kan bli bedt om å skrive et brev for å begrunne hvorfor hun/han ønsker opptak til denne utdanningen. Det skal ikke stilles andre krav til realkompetansesøkere enn til søkere med formelt opptaksgrunnlag; motivasjon er derfor ikke et eget opptakskriterium. Men i et brev kan søker vise andre relevante opptakskriterier, som skriftlig ferdighet, formuleringsevne og generell modenhet.

Skriftlig oppgave om et gitt tema

Søker kan bli bedt om å formulere noe skriftlig, basert på en oppgave tilpasset opptakskravene. Det er viktig at oppgaven er utformet slik at søker får mulighet til å bli vurdert opp mot de oppsatte kriterier.

Opptaksprøve

Søker deltar i en opptaksprøve med innlevering av et skriftlig eller kunstnerisk arbeid. Vurderingen baserer seg på søkers besvarelse, som også viser hvordan søker takler å produsere i en slik kontekst, med avgrenset tid og med begrenset tilgang til hjelpemidler. Det er viktig at vurderingen av kunstnerisk arbeid baseres på klare kriterier, som f. eks. ulike tegneteknikker, lys/skygge. Kriteriene, og vektningen av disse, må gjøres kjent for søkeren og stå i opptaksreglementet.

4.2 Vurdering basert på muntlige framstillinger

Vurdering basert på søkers muntlige framstillinger kan brukes som supplement til vurdering av skriftlig dokumentasjon. Muntlige framstilling kan egne seg spesielt for å få synliggjort taus kunnskap.

Den/de ansatte ved fagskolen som foretar vurderingen, bør alltid skrive en oppsummering som søkeren får innsyn i. Oppsummeringen bør være formulert slik at den kan brukes som grunnlag for en eventuell rangering av søkere, i fagskoler der rangering er relevant. Se eksempel på verktøy for vurdering i kapittel 5.

Samtale

Noen institusjoner vektlegger betydningen av å ha en samtale med søker for å kunne vurdere kompetanse som er vanskelig å beskrive skriftlig. Før samtalen bør fagpersonen(e) ha lest eventuell skriftlig dokumentasjon for å utfylle eventuelle mangler eller uklarheter i dokumentasjonen sett i forhold til opptakskrav.

Intervju

Et intervju er en styrt samtale med mer eller mindre fastsatte spørsmål. Et intervju kan formes for å vurdere spesifikk kompetanse og kan være en mer effektiv metode enn en mer uformell samtale. Tema for intervjuet bør avklares med søker på forhånd, slik at søker kan forberede seg på situasjonen.

4.3 Vurdering basert på praksis

I noen opptaksvurderinger kan det være relevant å vurdere søkers utøvelse av praksis. Den/de ansatte ved fagskolen som foretar vurderingen, bør også alltid skrive en oppsummering som søkeren får innsyn i. Oppsummeringen bør være formulert slik at den kan brukes som grunnlag for en eventuell rangering av søkere i fagskoler der rangering er relevant.

I utdanninger der opptakskravet er en ferdighet på et visst nivå, kan søker bli vurdert ved å gi en presentasjon eller gjennomføre en framføring, en audition. Det kan være en konsert, en dans eller liknende.

Søkere kan også vurderes ved å bli observert i en arbeidssituasjon, på egen arbeidsplass eller i andre praktiske situasjoner.

---

5. Eksempler på verktøy til bruk i prosessen

I dette kapitlet presenteres lenker til verktøy som noen fagskoler bruker. Det er ikke foretatt en kvalitetsvurdering av disse. Her kan fagskoler eventuelt melde inn flere verktøy, slik at listen kan utvides.

- Forslag til søknadsskjema
  - nki.no/nettstudier/alt-du-trenger-aa-vite-om-nettstudier/alt-om-bestilling/slik-melder-du-deg-opp-til-nettstudier-med-opptakskrav

- Verktøy for dokumentasjon
  - siu.no/nor/Globalmeny/Europass
  - vox.no/no/Livslang-laring/Realkompetanse/Vox-Kompetanseattest-og-cv/

- Eksempel på opptaksreglement
  - noroff.no/sos/skolereglement#opptaksreglement
  - fagskolen.oslo.no/filarkiv/ksarbeidsprosesser/images/AP21Inntak.pdf

- Nyttige nettsider
  - samordnaopptak.no/info/opptak/andre-veier-til-opptak/realkompetanse/index.html
  - utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/realkompetanse
  - vox.no/realkompetanse
  - nokut.no/no/NOKUTs-kunnskapsbase/Databaser-og-oversikter/GSU-listen/

---

6. Beskrivelser fra praksisfeltet

De følgende beskrivelsene er basert på besøk i noen fagskoler Vox har samarbeidet med om denne veiledningen. Vox har besøkt Fagskolen i Oslo, Fagskolen i Kristiansand, AOF Haugaland, Noroff Fagskole i Kristiansand, Ålesund kunstfagskole, eCademy og NKI Nettstudier.

6.1 Innledende veiledning avklarer veien videre

AOF Haugaland og Noroff Fagskole i Kristiansand erfarer at mange realkompeansesøkere til fagskoler er usikre på hva fagskolen kan tilby og hvilke opptakskrav som gjelder. I en innledende samtale med fagskolen kan derfor mye oppklares. Noen søkere er egentlig ute etter videregående fagopplæring. Noen søkere ønsker fagskoleutdanning, men innser at de ikke ennå har relevant realkompetanse. Noen søkere trenger bistand med å synliggjøre sin relevante kompetanse for å kvalifisere for opptak.

Gjennom en god veiledningssamtale blir det avklart om søker fyller kravene for å søke på bakgrunn av realkompetanse. Dersom søker ikke fyller opptakskravene, gis det veiledning i hva vedkommende må gjøre for å kunne søke på ny på et senere tidspunkt, for eksempel fullføre en påbegynt grunnutdanning eller opparbeide seg flere år med relevant praksis.

6.2 Autorisasjon og realkompetanseopptak

AOF Haugaland kjenner til at mange søkere ikke har god nok kunnskap om hva fagskoleutdanning er, og at de tror en slik utdanning gir autorisasjon. AOF Haugaland har derfor skrevet i sitt reglement og i sine studieplaner for helsefaglige fagskoleutdanninger at fagskoleutdanning ikke fører fram til autorisasjon. I svarbrev til søker går det også fram at fagskoleutdanning ikke gir rett til å søke autorisasjon. I ny revisjon av søknadsskjema for realkompetanse høst 2013 vil dette bli spesifisert.

6.3 Trygghet i vurderinger, skriftlig innstilling om vedtak

AOF Haugaland har innarbeidet praksis med at kompetanserådgiver skriver en innstilling om vedtak til daglig leder. I innstillingen beskriver studierådgiver kort søkers realkompetanse, gir en vurdering og foreslår vedtak. Dette dokumentet, sammen med søkers dokumentasjon, gir god dokumentasjon for vedtaket og en eventuell senere klage.

6.4 Søknadsbehandling via Vigo¹⁹

- Søknader sendes inn via nettsiden Vigo.no og behandles av Nasjonalt opptakskontor for fagskolen (NOF).
- Søknaden inneholder eventuelt en prioritert liste over ønskete fagskoler. Skolen på førstevalg får søknaden til behandling og vurderer i tilfelle realkompetansen til søker, basert på dokumentasjon sendt direkte til søkerskolen på førstevalg.

---

¹⁹ Fylkeskommunenes elektroniske søkeside

- Alle offentlige fagskoler har samme søknadsfrist, 15.04, og frist for dokumentasjon er 20.04.
- Administrasjon og faglærere vurderer realkompetansesøkere.
- Listen med vurderinger returneres NOF.
- NOF sender ut svarbrev til søkere 18. mai.
- Følgende kategorier av svar brukes; Kommet inn / venteliste / forbehold om fagbrev i løpet av sommeren / ukvalifisert. Søkere som avvises, får kategorien ukvalifisert. Det betyr at dokumentasjon mangler eller er for svak.

6.5 Vurderingskomité

NKI Nettstudier har oppnevnt en komité for vurdering av realkompetansesøknader. Komiteen består av tre ansatte og vedtak fattes av komiteen leder. Dette er en organisering som kan sikre en enhetlig vurdering i en skole med mange ulike utdanninger og stort spenn i tilbudet.

6.6 Kunnskap om bransjen gir gode realkompetansevurderinger

NKI Nettstudier har erfaring med at ansatte som behandler realkompetansesøknader, har fordel av å kjenne relevante arbeidsplasser i bransjen. Mange realkompetansesøkere har gått på bedriftsinterne kurs som er en del virksomhetenes interne kompetanseheving og kvalitetssikring. Fagskolen kan lettere vurdere dokumentasjon fra slike bedriftsinterne opplæringer hvis de allerede kjenner til kvaliteten på det aktuelle tilbudet.

6.7 Vurderingskriterier i en fagskole som ikke bygger på yrkesfag

---

Ålesund kunstfagskole har i samarbeid med et felles forum for kunstfagskoler, utviklet et poengberegningssystem ved vurdering av søknader om opptak.

En søker kan oppnå maksimum 100 poeng, der 30 poeng kan gis for tidligere utdanning og praksis og 70 poeng for opptaksprøven. Det er spesifisert hvilke kunstfaglige kriterier som gir hvilke poeng i opptaksprøven. En søker må ha minimum 50 poeng for å kvalifisere for opptak.

6.8 Søkekurs

Flere kunstfagskoler tilbyr søkekurs der søker kan komme til skolen og arbeide med søknaden i skolens lokaler. Dette er spesielt aktuelt innen kreative fag, der innleveringer kan være arbeider som krever spesielt utstyr eller spesielle produksjonslokaler.

---

7. Utfyllende lesing

Aagaard, K. (red.), Dahler, A. M. (red.), Enggaard, E., Grunnet, H., Nistrup, U., Nordentoft, A. og Nymann, A. (2010): *Anerkendelse af realkompetencer – en grundbog*, NVR, Århus, 2010.

viauc.dk/projekter/NVR/udgivelser/Sider/B%C3%B8ger%20og%20Rapporter.aspx

Alfsen, C.: Realkompetansevurdering ved opptak til fagskoler;

Notat 7/2012;Vox; 2012

vox.no/no/Analyse-og-dokumentasjon/rapporter/Realkompetansevurdering-ved-opptak-til-fagskoler/

CEDEFOP (2009): *European guidelines for validating non-formal and informal learning*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2009 ISBN 978-92-896-0602-8

cedefop.europa.eu/EN/publications/5059.aspx

Dansk nettside om realkompetansevurdering i høyere utdanning:

viauc.dk/viden-om-realkompetence/Sider/viden-om-realkompetence.aspx

Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning

lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20100201-0096.html

Glasgow Caledonian University: *Flexible Entry, Credit Transfers and Recognition of Prior Informal Learning (RPL)*, Summary Guidelines for Staff, Glasgow Caledonian University June 2006

Holmesland, I. da S. og Lundin, J. D. (Eds.): (2009): *Formal and Informal Learning: Shall the Twain Ever Meet in Higher Education?* Høgskolen i Oslo og Akershus

16/2009 fagarkivet.hioa.no/jspui/handle/123456789/209

Kennedy, D., Hyland A., Ryan N., *Writing and Using Learning Outcomes: a Practical Guide*, article, Implementing Bologna in your institution C 3.4-1

Kunnskapsdepartementet 2012: *Tilstandsrapport for fagskolesektoren 2011*

regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter_og_planer

Kunnskapsdepartementetstilstandsrapport.pdf

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker: lovdata.no/all/hl-19670210-000.html

Lov om fagskoleutdanning: lovdata.no/all/hl-20030620-056.html#1

Mohn, T.N. og Størset, H. (2010): *Realkompetanse innen høyere utdanning En studie ved tre institusjoner*, Vox, Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk, Oslo

vox.no/no/Analyse-og-dokumentasjon/Tidligere-publikasjoner1/Studie-om-realkompetanse-i-hoyere-utdanning-/

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), vedlegg 2, tabell 1:

regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf

Nettside om realkompetansevurdering:
vox.no/realkompetanse

Nettside om realkompetansevurdering i Frankrike, Validation des Acquis de l'Experience, VAE, nettside:
vae.gouv.fr/
vae.gouv.fr/_pdf/accueil_version_anglaise.pdf

Official Journal of the European Union (2013): *COUNCIL RECOMMENDATION of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning*,
eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:EN:PDF

Retningslinjer for kvalitetssikring og godkjenning etter lov om fagskoleutdanning.
nokut.no/Documents/NOKUT/Artikkelbibliotek/Norsk_utdanning/Fagskoler/Retningslinjer%20for%20kvalitetssikring%20og%20godkjenning%20etter%20lov%20om%20fagskoleutdanning.pdf

Rutiku, S., Vau I., Ranne P.: *Manual for the Recognition of Prior Learning (RPL)*, Sihtasutus Archimedes (Archimedes Foundation), Tartu, 2011

Saarinen M.: *Handledningsplan och åtgärdsförslag för validering*, Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi og yrkeshögskolan Novia, Diskusjonsunderlag 2010

Stenlund, T. (2011): *“As valid as it can be? Assessment of prior learning in higher education.”* Umeå 2011. ISSN 1652-9650, ISBN 078-01-7459-209-2

Storli, R. (2012): *Realkompetanse og fritak i høyere utdanning, Resultater fra en nasjonal undersøkelse i 2011*, Vox, Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk, Oslo 2012
vox.no/no/Analyse-og-dokumentasjon/rapporter/Realkompetanse-og-fritak-i-hoyere-utdanning/

Weber, P., Evangelista L. m fl.: *IMPROVE – Guide for Validation of Career Guidance Practitioners' Competence*, Grundtvig Project 2011-2012.

Whittaker, R., Brown, J., Benske, K. H., Hawthorne, M.: *Streamlining RPL Processes: facilitating the award of credit for prior informal learning*, Centre for Research in Lifelong Learning, Glasgow Caledonian University, September 2011

